

DIRK VAN DAMME, 'Welzijnswerk en Kapitalisme'

Boekbespreking

Sinds *De burger als andragoog* van H. Michielse is er duidelijk iets veranderd in het denken over het welzijnswerk binnen het Nederlandse taalgebied. Dirk Van Damme zegt dan ook terecht: "...het is de verdienste van het boek dat het, in een sektor die zo gemakkelijk in idealistisch denken verstrikt raakt, het belang van een historische dimensie heeft duidelijk gemaakt. Elk historisch of theoretisch werk in de andragogiek moet een standpunt innemen t.a.v. dit boek en dat is voor de theorie en praktijk van het welzijnswerk een goede zaak." (D.V.D., p.26). In Vlaanderen beschikten wij tot op heden niet over zulk een referentiepunt, en trouwens ook niet over zulke intensieve discussie onder welzijnswerkers waarvan het boek van H. Michielse toch mede het produkt is. Het ligt dan ook voor de hand dat de verwachtingen t.a.v. het boek van Dirk Van Damme hoog gespannen zijn. Zeggen dat er behoefte was aan een Vlaams equivalent van *De burger als andragoog* zou de zaak te eenvoudig voorstellen en juist de invloed van H. Michielse op de discussie binnen het welzijnswerk — ook in Vlaanderen — negeren. Voor de wijze waarop dit boek onthaald zal worden, zal dan ook van het grootste belang zijn of Van Damme de aard van de behoefte aan nieuwe theoretische inhouden juist heeft ingeschat.

Vetrekend van de moeilijke positie van links t.a.v. het welzijnswerk en de verzorgingsstaat in het algemeen, schetst hij de crisis waarin het welzijnswerk zit en de problemen die linkse welzijnswerkers hebben om de eigen kontradiktorische positie te vatten en nieuwe vormen van praktijk te ontwikkelen. Er is de laatste jaren veel in beweging, er is ook veel mislukt, en ook de politiek-ekonomische situatie roept nieuwe vragen op. Van Damme ziet hieruit vier belangrijke tendenzen resulteren: — aansluitend bij de ervaringen uit de jaren zestig gaat men op zoek, binnen de marges van de gevestigde welzijnsinstituties, naar **alternatieve werkvormen**; — de organisatie van de welzijnswerkers op basis van hun loonafhankelijkheid legt de basis voor een **materiële organisatie en strategie**;

— het besef groeit dat, na de mislukking van de anti-autoritaire en alternatieve werkvormen — die zich naast de traditionele kernen van de linkse en progressieve beweging hadden opgesteld — de **verbinding tussen de strijd van de welzijnswerkers en de strijd van de arbeidersbeweging** noodzakelijk is ;

— men zoekt naar een **wetenschappelijke analyse** van het functioneren van het welzijnswerk : welzijnswerkers en studenten stellen zich de vraag wat ze in feite doen en of dat verzoenbaar is met hun motivatie in termen van emancipatie en bevrijding.

Van Damme beschouwt deze laatste tendens als fundamenteel en zal aan deze analyse een bijdrage leveren. De analyse zelf versterkt mijn opvatting dat van de vier aangestipte tendenzen de noodzaak van een verbinding tussen de strijd van de welzijnswerkers en de strijd van de arbeidersbeweging van overkoepelend belang is. "Een organisatie als de in 1979 opgerichte 'Vereniging voor Socialistische Welzijnswerkers' kan in dit politiseringsproces een cruciale rol spelen" (D.V.D., p. 30), maar uiteraard niet binnen een theoretisch vacuüm of voorbijgaand aan reeds gevoerde welzijnswerk- of politieke discussies. In dit kader ben ik het dan ook eens met de **noodzaak aan een theorie-injectie** die Van Damme voorop stelt. Hij zegt ook dat we van een dergelijke analyse mogen verwachten : — ze moet ideologie-kritiek leveren op de dominante visie op het welzijnswerk en zijn geschiedenis : een ontsluitende taak dus ;

— ze moet inzicht geven in de manier waarop maatschappelijke tegenstellingen tot uiting komen in kontradikties binnen het welzijnswerk ;
— ze moet het welzijnswerk in die kontradikties onderzoeken die uitzicht geven op een strategie.

De eerste doelstelling ervaar ik op dit ogenblik niet als bijzonder baanbrekend. Het is misschien nuttig om nog eens een platform te formuleren vanwaaruit men zich afzet tegen de idealistische en technokratische visies in het welzijnswerk. Dit vat de voorbije discussie samen, verheldert en geeft een overzicht : er is niets tegen, en theoretisch is er trouwens veel vóór, maar er lijken mij strategisch op dit ogenblik dringender problemen te zijn. Corrigan en Leonard (1978, p.9) gaan ervan uit dat de meeste welzijnswerkers niet langer het gevoel hebben dat welzijnswerk en de verzorgingsstaat bij machte zijn de grote sociale en individuele problemen op te lossen, en dat het dan ook niet nodig is een boek te schrijven dat het bestaan van kontradikties in het kapitalisme analyseert en in verband brengt met de wijzen waarop deze kontradikties ervaren worden in de praktijk van het welzijnswerk. Zij geloven dat de meeste welzijnswerkers zich op een of andere wijze bewust zijn van de kontradikties en van de ontoereikendheid van de traditionele theorie en praktijk van het welzijnswerk om deze kontradikties te verklaren of te beantwoorden.

Het zou interessant zijn (en dat zou pas een ernstige bespreking van het boek van Van Damme toelaten) om op basis van empirisch onderzoek in Vlaanderen na te gaan of deze opvatting van Corrigan en Leonard voorbarig is wat Vlaanderen betreft en zo te kijken of er inderdaad nog zoveel ontsluitend dient te worden.

Ook als we geneigd zouden zijn deze ontsluitende analyse op te vatten als een "theoretisch bijbenen" van wat elke progressieve welzijnswerker al weet — en dagelijks ondervindt — komt toch duidelijk naar voren dat Van Damme deze ene doelstelling nooit isoleert van de twee andere. De formule die dit doet lukken bestaat er in de **ontsluierde inzichten in verband te brengen met actuele stromingen binnen het marxisme**. Het bloot leggen van het maatschappelijk karakter van het welzijnswerk gebeurt, in de fundamentele hoofdstukken over klasse, staat en ideologie, vooral aan de hand van de theoretische inzichten in de lijn van Gramsci - Althusser - Poulantzas. Hier wordt m.i. de recente geschiedenis van de sociale wetenschappen en politieke strijd enigszins krom getrokken: inzichten in het maatschappelijk karakter van het welzijnswerk zijn niet het resultaat geweest van de bijdrage van deze auteurs aan de theoretische discussie binnen het marxisme (zie hiervoor ook B. Carlier en G. Pearson). Ook Corrigan en Leonard gebruiken deze lijn binnen het marxisme, maar op een ander ogenblik: ze brengen deze auteurs in de discussie binnen op het moment dat een grote hoeveelheid radicale kritiek welzijnswerkers dreigt te paralyseren en hen ervan dreigt te overtuigen dat binnen hun eigenlijke werk geen strijd kan geleverd worden. Bij Dirk Van Damme wordt op theoretische gronden de overgang gemaakt van "maatschappijbestendigend" via "dubbelkarakter" naar "gebruik maken van kontradikties" als trefwoorden voor een progressieve strategie binnen het welzijnswerk. Als het zo gesteld wordt worden vele stappen uit de redenering en de strijd overgeslagen, gaat veel informatie die gesteund is op de knelpunten van theoretici en op de inzichtelijke ervaringen van praktijkwerkers verloren. Zoals de kaarten in dit boek gelegd worden zal de volgende stap nu moeten zijn: **gaan kijken in de realiteit van het welzijnswerk hoe de aangeduide kontradikties zich manifesteren en kunnen worden gehanteerd**.

Als bovendien één van de belangrijkste actuele problemen in het welzijnswerk ligt in het herformuleren van de band tussen arbeidersbeweging en welzijnswerk, betekent dit ook dat het afwegen van wat Gramsci - Althusser - Poulantzas voor het denken over het welzijnswerk betekenen, moet voorafgegaan worden door een afwegen wat die lijn betekent voor het strategie-debat op het politiek vlak.

Deze discussie is helemaal open, maar ik ben niet a priori overtuigd van de vruchtbaarheid ervan.

Op enkele punten heb ik reeds een vergelijking getrokken met Corrigan en Leonard (1978). Dit is niet uitsluitend te verklaren uit mijn bijzondere belangstelling voor wat er op dit ogenblik in Engeland op het terrein van het welzijnswerk gepubliceerd wordt, en i.z. de reeks *Critical Texts in Social Work and the Welfare State*. Ik deel blijkbaar deze belangstelling met Van Damme en hij vermeldt dat een aantal Engelse auteurs zijn derde grote inspiratiebron zijn (naast de discussie in Nederland, met Michielse en Achterhuis als condensatiepunten, en de actuele marxistische discussie die "reproductie", "hegemonie", "relatieve autonomie" en "kontradikties" onder de aandacht heeft gebracht). Hij zegt zelfs dat op menige punten datgene wat hij over het welzijnswerk zegt een eenvoudige toepassing is van de ideeën van deze auteurs. Ik herken inderdaad ideeën en zinnen, maar wat in de Engelse serie gebeurt heeft toch een verschillende dimensie: in elk boek wordt gezocht naar een **creatieve band tussen theorie en praktijk**, en omdat men het er mee eens is dat welzijnswerkers al voldoende met onvruchtbare theorieën werden opgepadeld. Het hangt ook samen met een ander fundamenteel verschil met Corrigan en Leonard (1978): Van Damme gebruikt de historisch-materialistische analyse om te kijken naar de positie van het welzijnswerk; Corrigan en Leonard trachten marxistische concepten operationeel te maken om te kijken naar wat gedaan kan worden in het welzijnswerk in relatie tot de klassenstrijd.

Meestal bezorgt de andragogische theorie de lezer het gevoel midden in een anachronisme terecht gekomen te zijn. H. Michielse (1977) heeft daar al op gewezen en in dezelfde lijn kan men ook zeggen dat bijvoorbeeld L. Michielsen en A. Mommen, langs de geschiedenis van de arbeidersbeweging om, evenveel bijdragen tot de geschiedenis van de andragogiek als de auteurs die rechtstreeks onder andragogische vlag varen. Van Damme levert een krachtige bijdrage aan het bestrijden van dit anachronisme, door:

- te benadrukken dat welzijn een verhullende term is, maar uit te leggen dat men vandaag er nog moeilijk aan kan ontkomen bepaalde sociale processen als zodanig te benoemen;
- te benadrukken dat de dynamiek van het welzijnswerk buiten het welzijnswerk ligt;
- welzijnswerk consequent te bekijken in het maatschappelijk karakter ervan, een maatschappelijk karakter dat gekenmerkt is door kontradikties;
- het welzijnswerk (zoals andere maatschappelijke domeinen) niet als een ding te beschouwen, maar als een proces binnen de kapitalistische maatschappij;
- het welzijnswerk niet te beschouwen als een verhouding tussen individuen.

Tot slot: we zullen wegen dienen te vinden om dit boek te laten functioneren binnen het welzijnswerk in Vlaanderen. Ik denk aangegeven te hebben waarom ik vermoed dat dit werk, dat zoveel taken tegelijk wil en moet vervullen, pas na een intensieve discussie met het veld zijn fundamentele waarde zal kunnen krijgen. Dan kan deze "inleiding op de marxistische theorie en geschiedenis van het welzijnswerk in België" een instrument worden om de voortdurende reproductie van de scheiding tussen theorie en praktijk (D.V.D., p. 203) te overstijgen.

Bibliografie

- ACHTERHUIS, H., *De markt van welzijn en geluk. Een kritiek van de andragologie*, Baarn, 1979.
- BOLGER, ST., CORRIGAN, P., DOCKING, J. & FROST, N., *Towards Socialist Welfare Work*, London, The Macmillan Press, 1981.
- CARLIER, B., *Historische en politieke beschouwingen rondom welzijnswerk*, VMT, 12e Jg., nr. 4, p. 85-101.
- CORRIGAN, P. & LEONARD, P., *Social Work Practice Under Capitalism. A Marxist Approach*, London, The Macmillan Press, 1978.
- GINSBURG, N., *Class, Capital and Social Policy*, London, The Macmillan Press, 1979.
- GOUGH, I., *The Political Economy of the Welfare State*, London, The Macmillan Press, 1979.
- MICHIELSE, H., *De burger als andragoog. Een geschiedenis van 125 jaar welzijnswerk*, Boom Meppel, 1977.
- MICHIELSEN, L., *Geschiedenis van de Europese arbeidersbeweging*, Brussel, Masereelfonds, 1976.
- MOMMEN, A., *De Belgische Werkliedenpartij. 1880-1914*, Gent, Frans Masereelfonds, 1980.
- PEARSON, G., *Het ongekamde denken. Over welzijnszorg en de onaangepaste mens*, Meppel, Boom, 1975.
- VAN DAMME, D., *Welzijnswerk en kapitalisme. Inleiding op de marxistische theorie en geschiedenis van het welzijnswerk in België*, Gent, Masereelfonds en Centrum voor de Studie van de Historische Pedagogiek, 1981.

**BEZETTING ... OPSTAND ... OORLOG ... AANSLAG ...
BOYCOT ... OORLOG ... ATOOMWAPENS ...
REVOLUTIE ... OORLOG ... GIJZELING ... VREDE ...**

Herkent u het dagelijks nieuwsbulletin, de krantekoppen ?

Weet u welke bewegingen, welke mensen achter deze facades van geweld verborgen zitten ?
Wie probeert iets meer te ontdekken dan onze pers nodig oordeelt, botst al gauw op lacunes
in de berichtgeving.

VREDE, maandblad voor internationale politiek en vredesproblemen, uitgegeven door
Vrede vzw, wil dié achtergrondinformatie bij aktuele onderwerpen verstrekken, die door de
gewone media te oppervlakkig of te éénzijdig gegeven wordt.

VREDE, die aan zijn 24ste jaargang is, wil bijdragen tot de ontspanning door in een geest
van pluralisme :

- informatie te geven over internationale krachtsverhoudingen en specifieke toestanden op
nationaal en internationaal vlak.
- inzicht te brengen door het belichten van achtergronden
- het stimuleren van een reële inzet voor de zaak van de vrede en de vriendschap onder de
volkeren.

VREDE ? Begin met het maandblad VREDE !

Een abonnement (10 nummers) tot eind '81 kost 400 fr. Losse nummers 40 fr.

Abonneren kan gebeuren door overschrijving van 400 fr. op Prk. 000-0956015-80 van vzw
VREDE, Heiststraat, 28 - 9000 Gent

**NEEM ZO'N ABONNEMENT OP 'VREDE'
OF VRAAG
EEN GRATIS PROEFNUMMER !**

